

Institutionen för Tema
Campus Norrköping

Anläggande av våtmarker

**Vad motiverar, hindrar och möjliggör
anläggande av våtmarker?**

Anna Qviström & Tobias Jonsson

C-opsats från Miljövetarprogrammet, 2022

Linköpings universitet, Campus Norrköping, 601 74 Norrköping

Förord

Vi vill tacka alla respondenter som deltagit i studien, både rådgivare och markägare. Rådgivarna på kommunen har varit till stor hjälp både i processen att hitta respondenter samt som respondenter själva. Alla markägare har gett oss ett bra bemötande och låtit oss titta på deras våtmarker, vilket bidragit med en extra dimension av intervjuerna. Vi vill även tacka vår handledare Lotten Wiréhn för all stöttning vi fått under arbetet med denna studie. Hon har med glatt humör svarat på våra funderingar och kommit med mycket bra input.

Anna Qviström & Tobias Jonsson

Norrköping 2022-04-21

Abstract

Wetlands provide a number of ecosystem services that benefit both humans and the environment. Despite this, a quarter of Sweden's wetlands have been drained in the last 100 years. There is therefore a great need to create and restore wetlands in Sweden. This study examines how different factors affect the process of creating wetlands in Västervik. The focus lies on what motivates landowners to create wetlands, what enables the creation of wetlands and what barriers arise when creating wetlands. We conducted qualitative interviews with eight respondents, of whom six were landowners and two were advisors on the municipality of Västervik. The results of this study show that landowners are mainly motivated to create wetlands that benefit production in the form of arable agricultural land. Benefits to the environment, aesthetics, outdoor activities and hunting are also mentioned as motivations to create wetlands. Advisors giving information and helping with application for permission and grants is something that both motivates and enables the construction of wetlands. Barriers primarily occur in the digging process or when applying for grants and permission without the help of the municipality. The results of this study can be used to support future wetland projects in Sweden, to enable more wetlands being created and achieve the Swedish environmental goal regarding wetlands.

Sammanfattning

Våtmarker medför en mängd ekosystemtjänster som gynnar både människa och miljö. Trots detta har en fjärdedel av Sveriges våtmarker dikats ur de senaste 100 åren. Det finns därför ett stort behov av att anlägga och restaurera våtmarker i Sverige. I denna studie undersöks hur olika faktorer påverkar processen att anlägga våtmarker i Västervik. Fokus ligger på vad som motiverar markägare att anlägga våtmarker, vad som möjliggör anläggande av våtmarker och vad som hindrar anläggandet av våtmarker. I studien används kvalitativ intervju som metod och respondenterna består av sex markägare och två rådgivare på Västerviks kommun. Resultatet i denna studie visar att markägare främst motiveras av att våtmarker kan medföra fördelar för produktionen i form av brukningsbar jordbruksmark. Markägarna lyfter även fördelar miljön, estetik, friluftsliv och jakt som motivation till att anlägga våtmark. Att få information och hjälp med ansökan om bistånd och bidrag av rådgivare på kommunen är något som både motiverar och möjliggör anläggande av våtmarker. De hinder som identifierades vid anläggande av våtmarker var främst hinder i processen att gräva våtmarken, men även vid ansökan om bidrag och tillstånd bland de markägare som gjort detta utan hjälp av kommunen. Resultaten i denna studie kan användas som underlag för kommande våtmarksprojekt i Sverige, för att möjliggöra fler våtmarksanläggningar och nå det svenska miljömålet om Myllrande våtmarker.

Antal ord: 9775

Engelsk titel: Creating wetlands -what motivates, hinder, and enable the creation of wetlands?

Innehållsförteckning

Förord	2
Abstract	3
Sammanfattning	4
1. Inledning	7
1.1 Syfte och frågeställningar	9
2. Bakgrund och forskningsläge	10
2.1 Västervik	10
2.2 Västerviks arbete med våtmarker	10
2.3 Ekonomiska bidrag för våtmarker i Sverige	11
2.4 Kunskapsläget - Vad motiverar markägare?	12
3. Metod	15
3.1 Kvalitativ intervjustudie	15
3.2 Validitet, reliabilitet, och generaliserbarhet	16
3.3 Induktiv ansats	16
3.4 Intervjumetod	17
3.4.1 Tematisering	17
3.4.2 Urval av respondenter	18
3.4.3 Semistrukturerad intervju	19
3.4.4 Intervjuguide	20
3.4.5 Enkät	20
3.4.6 Samtycke och etiskt hänsynstagande	21
3.4.7 Genomförande av intervjun	21
3.4.8 Transkribering	22
3.4.9 Analys	22
4. Resultat	24
4.1 Produktion	24
4.2 Miljönyttor	25
4.3 Sociala nyttor	26
4.4 Anläggningsprocessen	26
4.4.1 Tillstånd, bidrag och samordning	26
4.4.2 Grävande av våtmark	29
4.4.3 Tidigare erfarenhet av våtmarker	29
4.5 Sammanfattande resultat	30

5. Diskussion	32
5.1 Motivation och möjliggörande	32
5.1.1 Obrukbar mark	32
5.1.2 Bidrag och samarbete	32
5.1.3 Produktiv jordbruksmark	33
5.1.4 Miljöfördelar	34
5.1.5 Jakt	35
5.2 Hinder	35
5.4 Studiens begränsningar och bidrag	35
6. Slutsatser	38
7. Referenslista	40
Bilaga 1 Intervjuguide markägare	44
Bilaga 2 Intervjuguide rådgivare	46
Bilaga 3 Enkät till markägare	47

1. Inledning

Våtmarker är livsviktiga miljöer för många djur- och växtarter och är en av de mest artrika miljöerna i Sverige. Våtmarker är även viktiga för såväl natur och klimat som människa då de bland annat renar vatten, fungerar som en buffert mot översvämning (Sveriges miljömål, 2022) och binder och lagrar stora mängder kol (Naturvårdsverket, u.å.a).

Under de senaste 100 åren har nästan en fjärdedel av Sveriges våtmarker försvunnit (Naturvårdsverket, u.å.b) till följd av dränering för att öka andelen jord- och skogsbruksmark, samt för att användas som torvtäkt (SLU, 2022). I vissa slättbygder har minskningen varit så stor som 90%. Detta har bland annat lett till att flera arter som lever i våtmarker minskat kraftigt i antal och risken för översvämning ökat (Naturvårdsverket, u.å.b). För att bevara, restaurera och återskapa de viktiga våtmarksmiljöerna i Sverige är ett av Sveriges miljömål att bibehålla våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet samt att bevara värdefulla våtmarker för framtiden – *Myllrande våtmarker*. Målet har inte uppnåtts och det finns därför stort behov av att anlägga nya våtmarker (Sveriges miljömål, 2022).

Att anlägga våtmarker har blivit en prioriterad fråga i Sverige, men för att nå de nationella mål som satts gällande våtmarker är det avgörande att även privata aktörer, som markägare, anlägger våtmarker (Franzén et al., 2016). Få studier har dock undersökt vad som motiverar markägare att anlägga våtmarker (Graversgaard et al., 2021). Tidigare studier har visat att en mängd faktorer påverkar markägares benägenhet att anlägga våtmark såsom tidigare erfarenhet av våtmarker (Welsh et al., 2018), grannars erfarenhet av våtmarker (Hansson et al., 2012) och hur man ser på processen att ansöka om bidrag och tillstånd (Gachango och Jacobsen, 2017; Hansson et al., 2012). I Sverige har endast tre studier genomförts inom detta område och de har ägt rum i Kävlinge utanför Lund (Strand och Weisner, 2010), Laholm (Hansson et al., 2012) och Stockholm (Franzén et al., 2016).

Västervik är ett exempel på en kommun där våtmarker har försvunnit genom åren. Ungefär hälften av de naturliga våtmarkerna i Västervik uppskattas ha dikats ur och försvunnit under det senaste seklet (Lindberg et al., 2019). Numera prioriterar Västerviks kommun att genomföra en mängd miljöåtgärder, varav våtmarker är en av dem. De senare åren har ett flertal våtmarker anlagts på privat mark (Fröberg och Wiström, 2022). Västerviks prioriterade arbete med att anlägga våtmarker på privat mark samt bristen av studier från detta

geografiska område, gör markägare i Västervik till intressanta respondenter för att studera hur de resonerar kring vad som motiverar, hindrar och möjliggör anläggande av våtmarker. Kunskap om vad som motiverar, möjliggör och hindrar anläggande av våtmarker kan användas för att utveckla våtmarksprojekt så att fler markägare väljer att anlägga våtmarker och det svenska miljömålet om Myllrande våtmarker kan nås.

1.1 Syfte och frågeställningar

Studien syftar till att identifiera och förstå vilka faktorer som påverkar processen att anlägga våtmarker i Västervik, för att på så vis bidra med lärdomar och kunskapsunderlag för att underlätta och möjliggöra fler våtmarksanläggningar i Sverige. Studien bygger på följande frågeställningar:

- Vad motiverar markägare att anlägga våtmarker?
- Vad möjliggör anläggande av våtmarker?
- Vad hindrar anläggandet av våtmarker?

2. Bakgrund och forskningsläge

2.1 Västervik

Västerviks kommun är beläget i Kalmar län och upptar en landareal av 1 875 km² och en vattenareal i Östersjön av nästan lika stor yta. Cirka 75 % av landarealen består av skogsmark och 15 % består av jordbruksmark. Skärgården i Västervik klassas som riksintresse för friluftsliv, sportfiske och naturvård. Flera av vikarna är djupa, vilket resulterar i dålig vattencirkulation mellan vikarna och det öppna havet. Detta leder i sin tur till övergödning och låga syrehalter på havsbotten. Läckage av näringsämnen kommer från flera olika källor i kommunen, varav jordbruket bidrar med det största näringsläckaget till kustområdet. I kommunen finns 113 större gårdar med totalt 10 000 djurenheter, varav 5300 är mjölkkor. Effektiviseringar inom jord- och skogsbruket har gjort att cirka hälften av de naturliga våtmarkerna dikats ut de senaste 100 åren i Västervik (Lindberg et al., 2019).

2.2 Västerviks arbete med våtmarker

Långsiktigt vattenmiljöarbete är numera en prioriterad fråga i Västerviks kommun (Fröberg och Wiström, 2022). Genom åren har ett flertal projekt genomförts för att minska näringsläckage till vikar och tillrinningsområden. Ett av dessa var *Projekt framtid Gamlebyviken (1995-2005)*, där en målsättning var att minska näringsläckaget till Gamlebyviken. I detta projekt anlades bland annat 12 våtmarker på en yta av totalt 31 ha. I samband med projektet uppstod ett ökat intresse av att anlägga våtmarker. År 1998-2004 projekterades 52 våtmarksanläggningar. Av dessa var 35 våtmarker, på en total yta av 100 ha, färdigställda i juni 2005. Även åtgärder rörande förbättrade enskilda avloppssystem genomfördes. Projektet genomfördes i samverkan med lantbrukare och fastighetsägare med enskilda avlopp (Miljö- och byggnadskontoret Västerviks kommun, 2007).

År 2017 antogs en plan för minskad övergödning i kustvatten. Planen hade som mål att genom samverkan minska övergödning till kustvatten, återföra en ökad mängd näringsämnen till kretsloppet samt öka kommuninvånarnas kunskap och intresse för Östersjöns ekologi. Tre anställda personer på kommunen jobbade under denna tid med vattensamordning och rådgivning i syftet att genomföra så många vattenmiljöåtgärder som möjligt. De marknadsförde åtgärder för bättre vattenkvalité genom kontakt med bland annat markägare och verksamheter. Efter möten och fältbesök med berörda aktörer genomfördes åtgärderna. Åtgärderna bestod av bland annat av strukturräkning och anläggande av våtmarker,

fosfordammar och tvåstegsdiken (Fröberg och Wiström, 2022). I kommunen har åtgärder som även medfört andra positiva effekter, utöver minskat näringsläckage, prioriterats. Det handlar då om åtgärder som även leder till klimatanpassning, ökad biologisk mångfald och ökad produktion (Havs- och vattenmyndigheten, 2019). Kommunen har även hjälpt markägare och lantbrukare med att ansöka om statligt bidrag, arbetat fram lokala handlingsplaner samt assisterat vid kontakt med myndigheter och entreprenörer. Projektet resulterade bland annat i att 38 våtmarker anlades på en yta av totalt 25 ha under åren 2019-2021 (Fröberg och Wiström, 2022).

2.3 Ekonomiska bidrag för våtmarker i Sverige

I Sverige har det funnits ett flertal bidragsformer där markägare, organisationer och myndigheter kan ansöka om ekonomiskt stöd för att anlägga, restaurera och sköta våtmarker. Sveriges första bidragsform, NOLA (naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet), startade 1989. Denna bidragsform följdes av åtta andra bidragsformer under åren 1989-2018. Hur stort bidrag som ges och för vad, har varierat mellan de olika bidragen (Graversgaard et al., 2021). Ett annat bidrag kallas för LONA, vilket står för "Lokala naturvårdssatsningen". Detta bidrag är den största satsningen Sverige genomfört för att öka lokalt initiativtagande i arbetet med naturvård. En av bidragsformerna inom LONA kallas för LONA våtmark (Naturvårdsverket, u.å.c). Kommuner kan söka LONA våtmark för att restaurera eller anlägga våtmarker. Bidrag på upp till 90% av kostnaden för detta arbete kan beviljas genom LONA våtmark. Även om bidraget är riktat mot kommuner, kan enskilda aktörer initiera och driva LONA projekt (Naturvårdsverket, u.å.d).

För restaurering, anläggande och skötsel av våtmarker i odlingslandskapet kan bidrag från Landsbygdsprogrammet sökas (Naturvårdsverket, u.å.e). Bidrag på 50, 90 eller 100% kan delas ut beroende på var våtmarken är placerad. För att få bidrag på 100% måste våtmarken placeras i ett område som är nitratkänsligt. I bidraget ingår inte lön för anställda eller kostnad för det egna arbetet. Bidraget kan sökas av en mängd olika aktörer, bland annat myndigheter, företag och enskilda personer (Jordbruksverket, 2022).

Kommuner kan även söka bidrag som syftar till att förbättra havs- och vattenkvaliteten. Detta bidrag kallas för LOVA, vilket står för "Lokala vattenvårdssatsningen". Sådana åtgärder kan exempelvis vara strukturkalkning, tvåstegsdiken och våtmarker. Genom detta bidrag ska vattenmiljön i vattendrag, sjöar och kustvatten förbättras. Åtgärder som minskar

övergödningen kan täckas med upp till 90% av bidraget. Kommuner ansöker om LOVA-bidrag via Länsstyrelsen (Havs- och Vattenmyndigheten, 2022).

2.4 Kunskapsläget - Vad motiverar markägare?

Ett fåtal studier har undersökt vad som påverkar markägares benägenhet att anlägga våtmarker (Graversgaard et al., 2021). I detta kapitel redogörs för var och hur dessa studier genomförts samt deras resultat. I tabell 1 ges en överblick över de främsta faktorerna studierna lyfter motiverar, möjliggör och hindrar anläggande av våtmarker.

Tabell 1: Studier kring markägares benägenhet att anlägga våtmarker, var och hur de genomförts samt deras resultat.

Författare	Geografisk avgränsning	Metod och omfattning	Faktorer som motiverar /möjliggör	Faktorer som hindrar
Gachango och Jacobsen (2017)	Danmark, nationell nivå	Enkät 267 respondenter	-	- Kunskapsbrist - Tidskrävande bidragsprocess
Hansson et al. (2012)	Sverige, Laholm	Kvalitativ intervju 15 respondenter	- Tillräckligt stort bidrag - Ekosystemtjänster som gynnar gården - Miljöfördelar - God kunskap - Grannars goda erfarenheter	- Produktiv mark - Underhållsarbete - Kunskapsbrist - Tidskrävande tillstånd- och bidragsprocess - Dålig effekt av våtmarken
Strand och Weisner (2010)	Sverige, Kävlinge utanför Lund	Kvantitativ intervju 18 respondenter	- God dialog med entreprenörer och projektörer	-
Franzén et al. (2016)	Sverige, Stockholm	Enkäter 135 respondenter	- Tillräckligt stort bidrag	- Hög kostnad - Dålig effekt av våtmarken - Våtmark lämpas inte på gården
Nebel et al. (2017)	Kanada, provinsen Ontario	Enkäter 3256 respondenter	- Bevarande av natur - God kunskap om våtmarker	-
Welsh et al. (2018)	USA, New York	Enkäter 35 respondenter + kvalitativa intervjuer 8 respondenter	- Tidigare erfarenhet av våtmarker - Bevarande av natur - Visa upp våtmarken	-

Tre studier om vad som påverkar markägares benägenhet att anlägga våtmarker har genomförts utanför Sveriges gränser. Gachango och Jacobsen (2017) har undersökt vad som är den lämpligaste strategin för att implementera åtgärder som minskar näringsläckage i jordbruket, där fokus har legat på anlagda våtmarker. Studien genomfördes i Danmark, på nationell nivå, där 267 lantbrukare svarade på frågor gällande deras benägenhet att anlägga våtmark. I studien framgick att få markägare att ansöka om bidrag till våtmarksanläggning

och en trolig orsak till detta är kunskapsbrist om bidragsprocessen och att den ansågs vara tidskrävande (Gachango och Jacobsens 2017). Nebel et al. (2017) och Welsh et al. (2018) studerade vad som motiverade markägare att anlägga våtmark utöver ekonomiska incitament. Welsh et al. (2018) genomförde sin studie i Nordöstra New York i USA, där 35 markägare som anlagt våtmark svarade på enkäter och åtta av dessa blev även intervjuade. Nebel et al. (2017) utförde sin studie i Provinsen Ontario i Kanada där 3256 respondenter svarade på enkäter rörande forskningsfrågan. Både Nebel et al. (2017) och Welsh et al. (2018) kom fram till att de som deltagit i dessa projekt värdesatte bevarande av natur. Det framgick även att markägare som inte är beroende av gården som inkomstkälla var mer benägna att avsätta mark till våtmarker (Nebel et al., 2016) och att tidigare erfarenhet av våtmarksanläggningar via markägarnas jobb var en betydande faktor (Welsh et al., 2018).

I Sverige har studier som undersöker vad som påverkar markägares benägenhet att anlägga våtmark genomförts på lokal nivå. Hansson et al. (2012) studerade markägares uppfattning kring hinder och motivation gällande att anlägga våtmark på sin egen mark. Respondenter bestod av markägare med jordbruksmark vid Smedjeån i Laholm. Författarna använde kvalitativ intervju som metod och intervjuade 15 markägare. Författarna valde att intervjuva både markägare som anlagt våtmark och markägare som inte anlagt våtmark. Franzén et al. (2016) undersökte hur sociodemografiska faktorer och nuvarande miljöprogram inom jordbruket påverkade lantbrukares benägenhet att anlägga våtmark. Informanterna bestod av markägare i närheten av Himmerfjärden, en havsvik i Stockholms län. Data samlades in med hjälp av enkäter från totalt 135 markägare. Strand och Weisner (2010) har gjort en utvärdering av Kävlingeåprojektet, där man bland annat har anlagt 360 hektar våtmarker. Författarna genomförde kvantitativa telefonintervjuer med 18 markägare som deltagit anlagt våtmarker. Markägarna var sällan delaktiga i saker som utformning och design, men var desto mer delaktiga i placeringen av våtmarken. Studien av Strand och Weisner (2010) liknar vår studie i det avseende att rådgivare hanterat processen med tillstånd, bidrag och projektering. Deras studie fokuserade dock framför allt på hur nöjda markägarna var med processen och vilka hinder som uppstått, och inte på motivationen till att anlägga våtmarken. Resultaten från deras studie ger dock inga djupa beskrivningar till vad som möjliggjort eller hindrat markägare och är därmed något svåra att relatera till denna studie.

Hansson et al. (2012) och Franzén et al. (2016) kom fram till att ett bidrag som täcker stor del av kostnaden för anläggandet av våtmarker är något som motiverar markägare att anlägga

våtmarker. Hansson et al. (2012) visade även att markägare motiveras av ekosystemtjänster som gynnar gården och miljön, samt av grannar som haft goda erfarenheter av våtmarksanläggningar. I studien av Strand och Weisner (2010) lyfte markägare att en god dialog med projektörer och entreprenörer påverkade deras upplevelse av våtmarksanläggandet positivt. Den största anledningen till att markägare inte ville anlägga våtmark var enligt Hansson et al. (2012) att marken ansågs vara produktiv och de ville nyttja den på bästa möjliga sätt, vilket ansågs vara exempelvis till matproduktion. Franzén et al. (2016) kom fram till liknande resultat då de visade att en vanlig anledning till att markägare inte ville anlägga våtmark var att gården inte ansågs vara lämpad för detta. De pekade även på att markägare som ansåg att våtmarker var en ineffektiv åtgärd var mindre benägna att anlägga våtmarker. Detta var något som även Hansson et al. (2012) kom fram till, och att markägare då framförallt syftade på effektiviteten gällande minskat näringsläckage. Den administrativa processen, det vill säga att söka bidrag och tillstånd, kopplat till anläggande av våtmarker upplevs som tidskrävande och påverkade markägares benägenhet att anlägga våtmarker negativt (Hansson et al. 2012).

Det är framför allt de svenska studierna som är jämförbara med resultatet i vår studie då förutsättningar till stor del liknar varandra i form av geografiska förutsättningar och liknande processer vid ansökan om tillstånd och bidrag. Syftet med studien är även att bidra med kunskapsunderlag för framtida våtmarksprojekt i Sverige, vilket även tidigare svenska studier kan bidra med, när de relateras till resultatet i denna studie.

3. Metod

3.1 Kvalitativ intervjustudie

Intervju är en form av samtal där syftet är att samla in information. Intervjuer kan vara kvantitativa eller kvalitativa och i denna studie används kvalitativ intervju som metod. Kvalitativa intervjuer syftar till att upptäcka eller identifiera egenskaper, företeelser eller fenomen som är okända eller inte tillräckligt kända (Starrin och Renck, 1996). I Sverige har endast en kvalitativ studie (Hansson et al., 2012) genomförts inom ramen för studiens forskningsfält, vilket visar på ett behov av att bättre förstå olika fenomen kring våtmarksanläggande. En kvalitativ intervjustudie lämpar sig därav bra som metod för att förstå fenomen relaterade till motivation, möjliggörande och hinder. Kvale och Brinkman (2014) menar att kvalitativ intervju ofta är passande i de fall en forskare är intresserad av frågor som kan formuleras med *hur*, som exempelvis *hur något görs* eller *hur något upplevs*. Denna typ av frågor berörs i denna studie då vi undersökte hur arbetet med våtmarker har genomförts, men även hur respondenterna resonerade kring vad som motiverar, hindrar, och möjliggör anläggande av våtmarker.

Med hjälp av kvalitativ intervju kan vi få en större förståelse för forskningsfrågan och har möjlighet att fördjupa konversationen. Detta leder generellt även till en hög validitet, då möjligheten finns att ställa följdfrågor, fördjupande frågor eller be respondenten att förtydliga ett uttalande. Det finns dock begränsningar eller nackdelar med kvalitativa metoder, vilket bör beaktas. Bland annat är de inte statistiskt generaliserbara till skillnad mot vad en kvantitativ metod kan vara. Bearbetningen av materialet är även tidskrävande och kan vara svårare att tolka (Larsen, 2018; Kvale och Brinkman, 2014). Kvalitativa intervjuer lämpar sig inte heller i de fall då man vill undersöka beteende hos större grupper (Kvale och Brinkman, 2014). Det finns även en risk för att respondenterna känner en press att svara på ett visst sätt och därmed inte alltid talar sanning. En nackdel är även att intervjuaren till viss del kan kontrollera respondenternas svar, då respondenterna kan svara något för att exempelvis göra ett gott intryck eller för att dölja okunskap (Larsen, 2018). Detta är något som tagits hänsyn till under intervjuerna då vi varit tydliga med att det var just respondenternas perspektiv vi ville undersöka och inte lade någon värdering i deras svar.

I arbetet med att designa studien valdes kvantitativ intervjumetod bort i samband med formulerande av syfte och frågeställningar. Kvantitativa intervjuer baseras på i förhand

bestämda egenskaper, företeelser eller innebörder. Dessa förutbestämda uppfattningar formuleras sedan som frågor. Syftet med denna form av intervju är att undersöka hur egenskaper, företeelser eller innebörder samspelar eller är fördelade i en population (Starrin och Renck, 1996). Fördelarna med en kvantitativ metod är att respondenterna svarar på samma frågor och därmed endast svarar på det man är intresserad av att undersöka. Resultaten kan ofta vara enklare att generalisera, då kvantitativa metoder lättare kan undersöka den bredare allmänheten och materialet går att analysera statistiskt. Nackdelar med en kvantitativ metod är att det kan vara svårt att få fram en djupare förståelse, då man inte kan ställa relevanta följdfrågor. Risken för att dra felaktiga slutsatser kan även bli större, då rätt frågor kanske inte blivit ställda om undersökningen inte varit tillräckligt förberedd (Larsen, 2018).

Vi ansåg inte att kvantitativ intervju lämpade sig till denna studie eftersom vi ville få en fördjupad bild av ämnet, vilket var svårt att nå med en kvantitativ metod. Vi ansåg därför att det är mer givande att inte ha förutbestämda svarsalternativ, även om dessa frågor skulle kunna baseras på erfarenheter av tidigare studier. I denna studie var inte heller syftet att jämföra hur olika uppfattningar är fördelade inom en population eller samvarierar, vilket ytterligare påvisar att en kvalitativ intervju lämpar sig bättre till syftet med studien.

3.2 Validitet, reliabilitet, och generaliserbarhet

En trovärdig studie uppnås genom en hög grad av validitet och reliabilitet. Validitet i kvalitativa studier syftar på att mäta det som faktiskt ska mätas. Reliabilitet handlar om pålitlighet och precision. Det kan beskrivas som graden av samstämmighet i data bland studier som studerat samma fenomen och är upplagda på samma vis (Larsen, 2018). I en intervjustudie bör forskaren ställa sig frågan om resultaten är generaliserbara, med andra ord om de går att applicera inom andra kontexter och situationer, eller om studien främst är av lokalt intresse (Kvale & Brinkman, 2014). Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet diskuteras löpande i denna uppsats.

3.3 Induktiv ansats

I denna studie användes ett induktivt tillvägagångssätt, vilket innebär att vi hade en öppen problemformulering och inte utgick från en förutbestämd teori. Vi var på så vis öppna för flera olika förklaringar och hade inte uteslutit någon innan studien påbörjats (Larsen, 2018). Vi analyserade även materialet induktivt, vilket enligt Kvale och Brinkmann (2014) innebär

att forskaren i analysen identifierar mönster och potentiella förklaringar till de mönster som identifierats. Motsatsen till induktion är deduktion, vilket ofta innebär att man går från det generella till det specifika. Forskaren har då en teori som utgångspunkt vilket leder till antaganden om verkligheten och hypoteser som man sedan testat i studien (Trost, 2010). Denna studie var inte upplagt på detta vis då vi inte har testbara hypoteser. Även om denna studie framförallt byggde på ett induktivt tillvägagångssätt är det i praktiken omöjligt att vara strikt induktiv respektive deduktiv (Larsen et al., 2018). Larsen (2018) menar att det är osannolikt att en studie påbörjas utan att forskaren påverkats av teoretiska antaganden eller förväntningar på vad denne kommer hitta. I denna studie var avsikten att analysera materialet induktivt, men vi kan ha kommit att påverkas av de tidigare studier vi läst inom området.

3.4 Intervjumetod

Metoden i denna studie baseras på Kvale och Brinkmans (2016) sju stadier av en intervju för att säkerställa att den ursprungliga visionen upprätthålls under studiens gång. Denna studie bygger till stor del på dessa sju stadier. De olika stadierna är:

1. Tematisering: Syfte och frågeställningar formuleras.
2. Planering: Planering av studien baserat på de sju stadierna.
3. Intervju: Genomförande av intervjuerna.
4. Utskrift: Transkribering av materialet, för att det ska kunna analyseras.
5. Analys: Materialet analyseras med analysmetod som är lämpad för syfte och ämne.
6. Verifiering: Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet fastställs i förhållande till resultaten.
7. Rapportering: Resultat och metod rapporteras i enlighet med vetenskapliga kriterier.

3.4.1 Tematisering

Under tematiseringen ingår att formulera syfte samt de frågor som studien syftar till att undersöka. I samband med detta bör forskaren läsa in sig på ämnet samt relevanta metoder och tekniker (Kvale och Brinkmann, 2014). Forskningsfrågorna till studien valdes baserat på att dessa varit aktuella i media en kort tid innan uppsatsarbetet påbörjades samt att våtmarksanläggande i förhållande till våra valda frågor är ett viktigt och relativt utforskat område (Graversgaard et al., 2021). För att läsa in oss på ämnet sökte vi efter vetenskapliga artiklar på sökmotorn UniSearch och Scopus. Sökord som användes var bland annat *Wetland*,

motivation, hindrance och *willingness*. Detta ledde till sex relevanta studier, som vi sedan läste in oss på.

3.4.2 Urval av respondenter

För att hitta relevanta respondenter valde vi att använda oss av "dörröppnare". Detta gjordes för att göra det möjligt att komma i kontakt med lämpliga respondenter inom forskningsområdet, och är något som Dalen (2015) menar kan underlätta för en forskare med begränsad erfarenhet inom forskningsfältet. Vi använde oss därför av en anställd på Länsstyrelsen i Östergötland, som sedan hänvisade oss vidare till anställda på kommunen i Västervik. Vi ansåg att Västervik var en lämplig kommun att undersöka då det inte genomförts studier om våtmarker inom detta geografiska område tidigare. Det var även ett intressant område att undersöka då många av Västerviks våtmarker tidigare dikats ur, men att kommunen nu istället valt att prioritera anläggandet av våtmarker. Två kommunanställda i Västervik hjälpte till att sammanställa ett underlag med potentiella respondenter. Då listan vi erhöll från kommunen endast innehöll en kvinna, blev det omöjligt att få en jämn könsfördelning. Respondenterna bestod därför av fem män och en kvinna (se Tabell 2). Det kan dock finnas nackdelar med denna urvalsprocess, då "dörröppnarens" urval kan vara omedvetet riktat och därav inte representera majoriteten av potentiella kandidater (Dalen, 2015). Kontaktpersonerna på kommunen i Västervik som gjorde det första urvalet av respondenter, medverkar även själva i anläggandet av våtmarker, vilket också skulle kunna påverka studiens reliabilitet.

Vi fann ingen möjlighet att få kontakt med markägare som gjort ett aktivt val att inte anlägga våtmark, och har därför endast intervjuat markägare som genomfört anläggande av våtmarker. Detta kan i sin tur påverka validiteten i studien då vi endast får perspektiv från markägare som anlagt våtmarker och inte av de markägare som hindrats så pass mycket att de valt att inte anlägga en våtmark.

Efter intervjuerna med markägarna upptäckte vi att kommunen ofta nämndes som en viktig del i arbetet med våtmarksanläggning. Vi valde därför att även intervju två rådgivare på kommunen för att få ytterligare förståelse inom området. Att intervju ytterligare en respondentgrupp ansågs vara lämpligt för att få fler perspektiv på situationen (Dalen, 2015). Huvudfokuset i denna studie låg dock på motivation, möjliggörande och hinder för

markägarna och deras perspektiv på detta, men rådgivarna kompletterar perspektiven och ger en djupare förståelse i frågan.

Det är svårt att definiera exakt vad en våtmark är, då de kan se ut på många olika sätt och tjäna olika syften (William et al., 2005). Vi har därmed valt att utgå från Naturvårdsverkets (u.å.a) definition av våtmark, vilket är en yta där det under en stor del av året ska finnas vatten nära, under eller ovanför markytan. Detta gör att vi även valt att inkludera fosfordammar, som faller under denna definition. I tabellen nedan ges en beskrivning av de respondenter som deltagit i studien och vilka erfarenheter de har av våtmarksanläggande (se Tabell 2).

Tabell 2: Respondenterna och deras erfarenhet av våtmarksanläggande.

Namn (fiktivt)	Kön	Roll	Erfarenhet
R1	Man	Markägare	Utvidgat en naturlig våtmark på 0,3 ha. Anlagt två våtmarker på 0,25 respektive 0,15 ha. Gräver våtmark åt andra markägare.
R2	Kvinna	Markägare	Har tillsammans en våtmark som är i processen att anläggas. Beräknas bli runt 1,5 ha totalt.
R3	Man	Markägare	
R4	Man	Markägare	Anlagt tre våtmarker på 4 ha, 9 ha och 4 ha.
R5	Man	Markägare	Anlagt en stor våtmark på 2 ha och flera små våtmarker på ungefär 0,01–0,02 ha.
R6	Man	Markägare	Anlagt två våtmarker på 0,5 ha och flera mindre på 0,02–0,1 ha.
R7	Man	Rådgivare	Jobbar på kommunen med rådgivning kring anläggande av våtmarker.
R8	Man	Rådgivare	Jobbar på kommunen med rådgivning kring anläggande av våtmarker.

3.4.3 Semistrukturerad intervju

Denna studie har genomfört semistrukturerade intervjuer. En semistrukturerad intervju innebär att frågorna är öppna och det finns möjlighet för intervjuaren att ställa följdfrågor om det bedöms finnas mer att berätta under en viss del av intervjun (Gillham, 2008). Detta har gett oss möjlighet att få en djupare beskrivning av de frågor vi finner relevanta för studien. En semistrukturerad intervju följer bestämda teman och intervjuaren leder respondenten till vissa teman, men inte bestämda uppfattningar (Kvale och Brinkman, 2014). Denna intervjuform inrymmer flexibilitet och ger data av god kvalitet (Gillham, 2008).

En intervju kan även vara helt ostrukturerad. En ostrukturerad intervju lämpas framförallt då forskare i ett första skede vill undersöka vad som kan vara intressant att undersöka i ett senare

skede med hjälp av en semistrukturerad intervju (Gillham, 2008). På grund av tidsramen för denna studie var det inte aktuellt att göra en ostrukturerad intervju som en förstudie till en semistrukturerad intervju. Den ostrukturerade intervjun kan även lämpas i de fall då respondenten skulle hämmas av en semistrukturerad intervju samt då individens livserfarenhet endast kan nås genom att individen berättar på sitt sätt (Gillham, 2008). Det finns ingenting som tyder på att respondenterna i detta sammanhang skulle hämmas av en semistrukturerad intervju. Det finns även tidigare studier som genomfört semistrukturerade intervjuer gällande markägares benägenhet att anlägga våtmarker (Welsh et al., 2018; Hansson et al., 2012; Strand och Weisner, 2010), vilket ytterligare tyder på att en semistrukturerad intervju lämpar sig i denna typ av studie.

3.4.4 Intervjuguide

Intervjuguiden är ett manus som syftar till att strukturera intervjuens förlopp. Vår intervjuguide bestod av ett antal teman med förslag på frågor. Enligt Gillham (2018) kan det vara bra att formulera en mängd frågor som kan lämpas till studien. Efter det för man samman de frågor som är snarlika och placerar dem under lämpliga rubriker. Denna procedur följdes även i denna studie. Ett flertal frågor syftade till att besvara samma forskningsfrågor, men ur olika synvinklar. Detta anses fördelaktigt då det kan möjliggöra rik och varierad information (Kvale and Brinkman, 2014). I intervjuguiden till markägarna (se Bilaga 1) syftade frågor till att undersöka motivationen genom både mer direkta frågor om varför man valt att anlägga våtmark, men även genom att fråga hur man resonerar kring miljö och klimat i förhållande till våtmarken, för att se om det är en bidragande faktor och i så fall på vilket sätt. I intervjuguiden till rådgivarna (se Bilaga 2) ställdes bredare frågor om hinder och möjliggörande där respondenterna själva kunde lyfta fram vilka faktorer de upplevde påverkade detta.

3.4.5 Enkät

Enligt Larsen (2018) kan man använda sig av en kort enkät vid intervjuens början för att på så sätt samla in bakgrundsinformation, utan att behöva ställa många bakgrundsfrågor som tar tid från intervjun. Vi valde därav att använda oss utav en kort enkät (se Bilaga 3), där markägarna fick skriva ned bakgrundsinformation såsom storleken på gården och vad som producerades. Alla frågor var öppna, utom en fråga som gällde kön. Vi valde att samla in denna information då den eventuellt skulle komma att bli relevant i analysen, samtidigt som frågorna inte krävde en intervjuform för att svara på.

3.4.6 Samtycke och etiskt hänsynstagande

Innan intervjuerna började fick respondenterna läsa igenom och skriva på ett samtyckesdokument. I detta samtyckesdokument informerades respondenterna bland annat om studiens syfte, användning av personuppgifter, vem som kommer att få tillgång till materialitet och att respondenterna har rätt att dra sig ur studien. Detta är viktiga punkter att få med i ett samtyckesdokument för att säkerhetsställa att respondenterna inte skadas på något sätt (Kvale och Brinkmann, 2014). Alla personuppgifter som samlats in hanterades i enlighet med EU-förordning 2016/679 gällande skydd av personuppgifter. För att skydda respondenternas integritet i denna studie återges de som R1-R8 och garanteras anonymitet.

3.4.7 Genomförande av intervjun

Alla intervjuer genomfördes på markägarnas gård. Intervjuerna varade i genomsnitt 40 minuter. Respondenterna intervjuades enskilt vid alla tillfällen utom ett, där vi intervjuade ett par på samma gård. I detta fall valde vi att intervju båda två, då båda var kunniga, intresserade och drivande inom ämnesområdet. Under intervjun lade vi därför extra fokus på att båda respondenterna skulle svara på varje fråga. Intervjuerna med rådgivarna genomfördes online via Teams då dessa intervjuer bokades in med kort varsel och vi inte hade möjlighet att ta oss till respondenterna. Intervjuerna med rådgivarna varade cirka 20 minuter. Innan varje intervju genomfördes började vi med att låta respondenten finna sig tillrätta och förklarade syftet med studien, hur den var upplagd samt hur lång tid intervjun beräknades ta. Innan intervjun med markägarna påbörjades delade vi även ut enkäten och samtyckesdokumentet. Vi läste sedan igenom enkäten för att se om det fanns några oklarheter innan intervjun påbörjades. Innan intervjun med rådgivarna skickades samtyckesdokumentet via e-post. Intervjun började sedan med att respondenten blev tillfrågad om denne godkände att deras personuppgifter behandlades i enlighet med samtyckesdokumentet.

Två intervjuare kan göra att respondenten känner sig i underläge och att det uppfattas som ett maktövertagande (Trost, 2010). För att undvika detta var det en av oss som intervjuade, medan den andre hade en mer observerande roll, förde anteckningar och ställde eventuella följdfrågor som den intervjuande missat. På detta sätt stöttade vi varandra under intervjuernas gång, något som Trost (2010) pekar ut som en fördel med att inte sköta hela intervjun själv.

När vi ställde intervjufrågorna såg vi till att ge respondenten tid att fundera och tog pauser mellan varje fråga. Vi var tålmodiga och uppmärksamma under intervjun, och skyndade inte

igenom uppföljningsfrågor eller föreslog svar (Gillham, 2008). Vi försökte undvika olika bekräftelsejud så mycket som möjligt då detta inte tillför något till intervjun (Jacobsen, 1993). När intervjun led mot sitt slut signalerade vi detta och kontrollerade att vi fått svar på alla frågor. Som avslutning frågade vi om respondenten hade något att lägga till och visade tacksamhet över deras deltagande i intervjun (Gillham, 2008).

Efter varje intervju diskuterade vi hur vi tyckte intervjun gick. Efter första intervjun valde vi att ta två frågor från enkäten som uppvärmningsfrågor till intervjun istället, då vi ansåg att dessa behövdes för att värma upp respondenten mer. Uppvärmningsfrågor ger en mjuk öppning till intervjun och kan få respondenten att slappna av lite genom att svara på lätta frågor (Larsen, 2018). Dessa uppvärmningsfrågor var hur länge markägaren ägt gården samt vad som producerades på gården. Efter varje intervju gjorde vi även sammanfattande anteckningar om saker som sagts när vi inte spelade in, exempelvis när vi var ute och tittade på våtmarkerna med markägarna, samt annat som vi lagt märke till under intervjuerna. Enligt Trost (2010) ska intervjuaren alltid föra minnesanteckningar om exempelvis händelser under intervjun, känslor och liknande direkt efter intervjuns slut. Detta för att komma ihåg detaljer som inte tagits upp genom ljudupptagning eller annan metod.

3.4.8 Transkribering

Det är viktigt att vara noggrann under transkriberingen och helst skriva ordagrant (Larsen, 2018). Vi valde därför att skriva ned upprepningar av ord, skratt, pauser och liknande för att ge en tydlig och korrekt bild av hur intervjun gått till. Vi har transkriberat intervjuerna själva samt kontrollerat att det utskrivna materialet stämmer genom att lyssna igenom intervjuerna ytterligare en gång i sin helhet. Detta är viktigt för att forskaren ska lära känna sin data samt för att materialet ska vara korrekt (Dalen, 2015). Vi transkriberade materialet så fort som möjligt, dagarna efter intervjuerna, för att underlätta tolkningen av inspelningarna (Gillham, 2008). När materialet var transkriberat lyssnade vi igenom varandras transkriptioner för att öka validiteten i materialet (Kvale & Brinkmann, 2014).

3.4.9 Analys

Det transkriberade materialet analyserades enligt Larsens (2018) metodbeskrivning av en innehållsanalys vid intervjuer. Vi började med att läsa igenom det transkriberade materialet för att se hur respondenterna resonerade kring motivation, hinder och möjliggörande i förhållande till anläggande av våtmarker och kodade materialet utifrån detta. Det blev tydligt

att flera resonemang kunde klassas som både motivation och möjliggörande, eller möjliggörande och hinder, beroende på kontext. Motivation i denna studie syftar på de faktorer som motiverat markägare att anlägga våtmarken och i vilket syfte den är anlagd. Möjliggörande syftar på de faktorer som gjort anläggandet av våtmarker möjligt och underlättat processen. Hinder syftar på de faktorer som hindrat eller försvårat våtmarksanläggandet.

Utifrån det kodade materialet identifierades fyra teman som omfattade alla dessa resonemang; *Produktion*, *Miljönyttor*, *Anläggningsprocessen* och *Sociala nyttor*. Temat *Produktion* innefattar de resonemang om hur våtmarker gynnar markägares produktion, samt resonemang kring var markägare valde att anlägga sin våtmark i förhållande till produktionen. Både motivationer och möjliggörande togs upp i relation till produktion. Temat som handlar om *Miljönyttor* innefattar hur markägare resonerade kring vilka miljöfördelar våtmarker medför och hur detta ansågs vara en motivation till anläggande av våtmarker. Resonemang om hur olika steg av processen att anlägga våtmarken påverkade motivation, hinder och möjliggörande kopplat till anläggandet av våtmarker beskrivs under temat *Anläggningsprocessen*. Detta är ett omfattande tema som inkluderar allt från att söka tillstånd till det att våtmarken är färdigställd. Temat *Sociala nyttor* inkluderar resonemang kring de sociala fördelar våtmarker medför och hur detta ses som en motivation bland markägare.

Det transkriberade materialet lästes igenom individuellt av oss författare och citaten inom ett visst tema markerades, enligt Larsens (2018) metodbeskrivning. Sedan jämfördes våra markeringar. Detta för att undvika personliga urval samt diskutera det som skiljer sig och varför (Gillham, 2008). Det visade sig att vi i stor grad kodat materialet på samma sätt. Vi gjorde dock mindre justeringar där vi kodat materialet på olika sätt. Citaten som föll inom ett visst tema fördes in i ett enskilt dokument, och för det omfattande temat *Anläggningsprocessen* kunde därigenom underkategorier identifieras. Underkategorierna för detta tema var; *Tillstånd, bidrag och samordning, Grävandet av våtmarken* samt *Tidigare erfarenheter av våtmarker*. Under processen att koda materialet noterades de mönster vi identifierade för att sedan kunna relatera detta till relevant forskning i diskussionen som är det sista steget i denna process i analysen (Larsen, 2018).

4. Resultat

4.1 Produktion

Alla markägare valde att anlägga våtmark på sådan mark som inte kunde användas i produktionssyfte och detta var därmed något som möjliggjorde anläggandet av våtmarkerna. Detta speglas i ett citat av R4:

“Det är så beklämmande att ha den här ytan till ingen nytta. Då är det bättre att vi fixar till den här våtmarken. Då är det i alla fall någon nytta med den.” (R4)

Den största motivationen till att anlägga våtmarker bland markägarna var att minska risken för översvämmad åkermark och på så vis få den bruksbar (R1- R3, R5, R6). En av rådgivarna (R7) beskrev att han i samband med sin rådgivning brukade nämna fördelar för produktionen, som bruksbar jordbruksmark. Han menade att man även från kommunens sida vill anlägga våtmarker på platser som minskar näringsläckage, men samtidigt inte hindrar livsmedelsproduktionen. Den andra rådgivaren (R8) menade att anläggandet av våtmarker antagligen skulle öka om markägare såg en större ekonomisk vinst med det. En markägare (R6) nämnde uttryckligen att han haft stor ekonomisk nytta av våtmarkerna och nu kunde bruka 10–15 ha mer åkermark, tack vare att marken inte längre översvämmas. Detta gjorde att han även planerade att anlägga ännu fler våtmarker i framtiden. Av de markägare som på ett eller annat sätt upplevt problematik med översvämmad åkermark (R1-R3, R5, R6), beskrev flera av dem (R2-R3, R6) år då det varit särskilt stora problem med översvämningar, vilket ledde till att man agerade. Detta återges i ett citat av R3:

“Och under sådana här regniga år med mycket vatten så kunde de ju inte skörda så mycket vall där eller knappt beta ibland heller. Vår arrendator kallar det för “olyckan”[...]. Det var en ganska dramatisk utgångspunkt egentligen, att man var tvungen att göra något” (R3)

En annan bidragande orsak till att få jordbruksmarken bruksbar var då markägarnas mark omfattades av ett naturreservat och att det i reservatsföreskrifterna framgick att det behövde vara åker och bete på marken (R2, R3).

En annan nytta som våtmarkerna medförde i relation till produktionen var att de kunde användas till bevattning av åkermarken (R1, R6). Det poängterades även att det finns en stor vikt med att kunna buffra vatten under torra perioder med hjälp av våtmarkerna (R5, R6) eftersom bäckarna torkar ut när det blir torrt och att det då inte finns vatten till djuren (R5). Även en av rådgivarna (R7) nämnde att våtmarker kan tjäna flera syften och att detta kan motivera markägare. I vissa fall nyttjades även den näring som hamnat i våtmarkerna genom att återföra den till åkermarken i produktionssyfte (R1, R6). Dessa faktorer nämndes dock inte som avgörande motivation till att anlägga våtmarken utan som en bidragande faktor.

4.2 Miljönyttor

Flera av markägarna menade att våtmarkerna medförde miljönyttor, utöver fördelar för produktionen (R1- R3, R6). Dessa respondenter menade att näringsläckage till vattendrag förhindras med hjälp av våtmarkerna och såg detta som positivt. Till exempel, hade Länsstyrelsen haft en provstation för att mäta mängden näringsämnen som tas upp i vid en våtmark. Markägaren till denna redogjorde för hur mycket fosfor och kväve som bromsades av våtmarkerna och ansåg att de var väldigt effektiva (R6). Samma markägare pekade även på att den biologiska mångfalden hade ökat sedan våtmarkerna anlades, och berättade även om hur de vilda djurens vattenförsörjning hade ökat till följd av våtmarken. Han beskrev det som följande:

“[...] 2018 vart det ju fruktansvärt uppenbart att det finns fler funktioner än den vi har byggt [våtmarkerna] för. Framförallt för den biologiska mångfalden. [...] Det var ju inte svårt att se, var fanns de vilda djuren, för det fanns ju inget vatten någonstans [...]” (R6)

En markägare (R4) ansåg däremot att våtmarken inte medfört några miljöfördelar. Han menade att han hade rådfrågat andra om detta, men inte var övertygad. Han nämnde dock att han tyckte att det var kul att se när våtmarken stabiliserats och när det började komma dit nya fåglar.

Flertalet markägare lyfte även att miljöaspekten av våtmarken var en motivation i sig till att anlägga våtmarken (R1-R3). Dessa markägare lyfte dels minskat näringsläckage (R1), men även ökad biologisk mångfald som en motivation (R2, R3). Markägarna (R2, R3) nämnde då dels att det skulle gynna fågellivet men även att det skulle kunna bli en ny livsmiljö för fiskar.

En av markägarna (R1) menade att våtmarkerna fyllde sin funktion, men att det fanns åtgärder som gjorde större miljönytta. Det speglas i följande citat:

“Jag personligen kan väl tycka att den största miljöåtgärden man kan göra det är täckdikning, strukturkalkning och sådana åtgärder där man över hela fältet ser till att man minskar erosion och ytavrinning. [...] men dammarna fyller ju sin funktion i nästa led.” (R1)

Hälften av markägarna pekade på att fördelar för produktionen även var fördelar för miljön (R1, R5, R6). I samband med detta tog de upp näringsläckage, och att det är bra för såväl produktionen som miljön att nyttja näringen från våtmarkerna, då det minskar näringsläckaget till vattendrag (R1, R6). De menade att en större andel bruksbar jordbruksmark även bidrar till större skördar, vilket de menade i sin tur gynnar miljön (R1, R5).

4.3 Sociala nyttor

Hälften av markägarna beskrev ytterligare sätt som de nyttjade våtmarkerna, utöver att få en mer produktiv jordbruksmark (R2-R4). Två av dessa (R2, R3) motiverades av den estetiska aspekten av våtmarken, då de tyckte att den gav en vackrare naturbild. De beskrev även hur den höjde friluftslivet, då det gick en vandringsled intill våtmarken. I och med att en stor del av deras mark var ett naturreservat så ansåg de att det var extra viktigt med en vacker våtmark. Detsamma gällde det ökade fågellivet som de antog att våtmarken skulle medföra, då de menade att detta höjer naturreservatets värde ur ett fågelskådningssperspektiv. En annan markägare (R4) anlade främst våtmarker för att utnyttja dessa jaktligt, då han hade ett intresse av att jaga fågel.

4.4 Anläggningsprocessen

4.4.1 Tillstånd, bidrag och samordning

Alla markägare har sökt bidrag för våtmarkerna via kommunen. Markägarna har då inte behövt ha kontakt med Länsstyrelsen eller andra myndigheter vid de våtmarksanläggningar som kommunen projekterat. Att kommunen ansökt om bidrag och tillstånd för våtmarken är något alla markägare nämnt som positivt. Detta speglas i ett citat av R6:

“De sköter all tillståndsprocess, så att vi sköter bara utförandet och det är så det måste vara. För vi vill inte hålla på med massa tillståndsprocesser och grejer, utan vi vill ju producera som lantbrukare” (R6)

Alla markägare lyfte i synnerhet samarbetet med en av rådgivarna (R7) som betydelsefullt för anläggande av våtmarkerna. Flera av markägarna blev kontaktade av rådgivare angående de tjänster som kommunen erbjöd. Vissa markägare (R1, R4) pekade främst på samarbetet med en rådgivare (R7) som avgörande i arbetet med våtmarkerna och inte nödvändigtvis kommunen i sig. Rådgivarens driv och goda kompetens lyftes fram bland markägarna (R1-R3). De menade att detta var något som möjliggjorde anläggandet av våtmarkerna.

En bra relation mellan myndighet och markägare var även något som lyftes fram som viktigt vid anläggande av våtmarker (R2-R4, R6), samt att kunna se på miljöfrågor ur olika perspektiv (R2, R3). En markägare (R6) menade att han inte hade uppskattat om någon från Länsstyrelsen hade bett honom att anlägga en våtmark på hans mark utan att rådfråga honom först. Han menar att det är viktigt att skapa ett intresse och engagemang hos markägaren för att de ska vilja anlägga våtmarker. Respekten mellan markägare och myndighet togs även upp (R4, R6), där en markägare menade att myndigheter ibland saknade respekt för att någon annan ägde marken och att det är viktigt att kunna samsas om marken på ett respektfullt sätt (R4).

En av frågorna som ställdes under intervjun var om markägarna skulle anlagt våtmark utan ekonomisk kompensation. Majoriteten av markägarna (R1- R3, R5) hade gjort billigare åtgärder eller anlagt mindre våtmarker, medan ett par markägare (R4, R6) menade att de inte hade anlagt någon våtmark utan ekonomisk kompensation. Ett flertal markägare (R2, R3, R6) sökte först bidrag för att anlägga våtmarker utan kommunens hjälp. Processen med att söka dessa bidrag upplevdes som utdragna och tidskrävande, där en markägare menade att summan av bidraget inte motsvarade kostnaden för tiden som lagts ned i processen (R6). Till en av våtmarkerna sökte denne markägare även bidrag via Länsstyrelsen. Han beskriver processen som följande:

“Jag har sökt en gång via Länsstyrelsen [...] men första kontakten de tog efter jag hade ansökt var efter ett halvår efteråt ungefär. [...] Då hade jag ju redan tröttnat.” (R6)

Regler för användningen av marken var även något som försvårade för ett flertal markägare när de skulle söka bidrag (R2-R4). Dessa regler var bland annat sådant som hindrade markägare från att nyttja våtmarken som de ville, genom att de exempelvis inte fick släppa fågel i området (R4). I det fall där marken omfattades av ett naturreservat behövdes även dispens för att gräva våtmark. Markägarna (R2, R3) som påverkades av detta var då tvungna söka tillstånd och dispens för anläggande av våtmark via Länsstyrelsen. De fick då avslag av Länsstyrelsen på sin ansökan, med motiveringen att de fick rensa ur befintliga diken, men inte gräva nya. De överklagade detta beslut hos Mark- och miljödomstolen, som sedan prövade skäl till dispens och gav avslag för detta. Efter detta ansökte en av rådgivarna (R7) om bidrag och skötte kontakten med Länsstyrelsen.

Rådgivarna (R7, R8) menade att intresset för att anlägga våtmarker i kommunen har ökat över tid och att en anledning till detta är att det finns bidrag att söka via kommunen. Detta speglar sig även i kommunens intresse av att jobba med frågor som rör våtmarker, då en rådgivarna (R8) menade att hans tjänst skapades just för att ha hand om vattensamordning. Rådgivarna i kommunen har sökt bidragen LONA och LOVA, samt bidrag via EU. En av rådgivarna (R7) menade att LONA och LOVA är bra bidrag då 75% av bidraget betalas ut innan våtmarken anlagts och 25 % av bidraget betalas ut när våtmarken är färdigställd. Vidare ansåg han att detta är en fördel jämfört med bidrag från landsbygdsprogrammet då markägarna får bidraget först efter det att våtmarken är klar och att detta skulle kunna göra markägare mindre intresserade av att söka bidraget. Bidrag i form av LONA och LOVA har varit avgörande för anläggande av våtmarker i kommunen, menade rådgivaren. Kommunen har de senaste åren sökt dessa bidrag via Länsstyrelsen då det funnits mycket pengar att fördela från myndighetens sida (R8). Den administrativa processen kring bidragen är relativt enkel för kommunen, men det är svårare för markägare, menar rådgivarna (R7, R8). En av rådgivarnas (R7) syn på bidragsprocessen speglas i följande citat:

“Den är ju relativt enkel och bra, men så är det ju med allt man kan. Skulle man komma utifrån [...] så upplever man det nog som väldigt

mycket byråkrati. [...] det känns som hundra papper som ska kryssas i [...]” (R7)

Båda rådgivarna (R7, R8) ansåg att markägarna motiveras av den information som rådgivarna ger och att detta är en bidragande orsak till att intresset i kommunen ökat. Att markägarna ser andra som genomfört lyckade våtmarksprojekt ansågs också vara en orsak till det generella ökade intresset (R8).

4.4.2 Grävande av våtmark

Ansvar och utförandet av det praktiska arbetet med att gräva våtmarkerna skiljde sig mellan respondenterna. Vissa har grävt våtmarkerna helt eller delvis på egen hand (R1, R4-R6), medan andra endast tog hjälp från en entreprenör (R2, R3). Ett hinder som nämndes i processen med att anlägga våtmarker var fastkörda och trasiga maskiner (R1, R6). Detta sågs dock inte alltid som någon större motgång, utan en markägare (R1) beskrev det som: *“ det är mest spännande när det inte går som man tänkt sig.”*. Däremot nämnde denne markägare att det kunde vara svårt att hålla koll på hur mycket som egentligen täcks av bidraget när han grävde åt sig själv. Ett annat hinder som lyftes var väderförhållandena under grävningssprocessen. Mycket nederbörd gjorde att arbetet med att anlägga våtmarken tog längre tid än planerat (R2, R3, R5). En markägare (R5) menade även att det var ett slitsamt arbete att gräva våtmarkerna och lyfte i samband med detta att en extern entreprenör som skulle hjälpa till med grävandet kom för sent och att det då var lerigt och besvärligt att gräva. Regler gällande skydd av häckande fåglar var även något som hindrade processen under grävningssarbetet för ett par markägare (R2, R3), då de inte fick gräva under april till juli till följd av detta, trots att det då var en bra period att gräva.

4.4.3 Tidigare erfarenhet av våtmarker

Vissa markägare hade tidigare erfarenhet av våtmarker (R2-R5). Denna erfarenhet kom dels i från det tidigare arbetet med våtmarker som hade funnits på gården genom deras uppväxt, där bland annat en markägare beskrev att hans pappa hade anlagt den första våtmarken på sin gård (R4). Två andra markägare (R2, R3) hade även tidigare jobbat på Jordbruksverket där de arbetat med frågor gällande jordbruksstöd. Enligt dessa markägare (R2-R3) har detta arbete påverkat deras syn på miljöfrågor. Tidigare erfarenhet av våtmarker visade sig i dessa fall vara ytterligare en motivation till att anlägga våtmarker. Detta synliggörs i ett citat av R3:

[...] Tanken var ju att vi skulle [...] släppa ut mindre näringsämnen i Gamlebyviken [...] vi hade ju den bakgrunden, så att vi tycker det är viktigt att tänka på miljön i Gamlebyviken också” (R3)

4.5 Sammanfattande resultat

I resultatet framgick att det som möjliggjort anläggande av våtmarker också är faktorer som motiverat markägare att genomföra anläggandet. I tabellen nedan (se Tabell 3) är därför flera resonemang som täcker motivation inkluderade i möjliggörande då de inte alla gånger går att särskilja.

Tabell 3: Faktorer respondenterna lyfte som motivation, möjligheter och hinder. Siffrorna till höger om varje rad redogör för antalet markägare som nämnde respektive faktor.

Motivation	Antal	Möjliggörande	Antal	Hinder	Antal
Ekonomiskt bidrag som täcker kostnaden för anläggande av våtmarken.	6	Mark som är obrukbar	6	Lång handläggningstid vid ansökan om tillstånd och nekad dispens för tillståndsansökan.	3
Hjälp från rådgivare på kommunen med information och ansökan om bidrag och tillstånd.	6	Ekonomiskt bidrag som täcker kostnaden för anläggande av våtmarken.	6	Problem som uppstår i grävningssprocessen:	
Mark som är obrukbar	6	Hjälp från rådgivare på kommunen med information och ansökan om bidrag och tillstånd.	6	<ul style="list-style-type: none"> Nederbörd som försvårar grävandet. 	3
Nyttja våtmarken i produktionssyfte:		God dialog med myndigheter.	4	<ul style="list-style-type: none"> Fastkörda maskiner 	2
<ul style="list-style-type: none"> Minska risken för översvämmad åkermark. 	5			<ul style="list-style-type: none"> Försenade entreprenörer 	1
<ul style="list-style-type: none"> Använda våtmarken till bevattning. 	2			<ul style="list-style-type: none"> Lagstiftning för häckande fåglar 	2
<ul style="list-style-type: none"> Dricksvattenförsörjning till boskap. 	1				
<ul style="list-style-type: none"> Återföra näringen i våtmarken till åkermarken. 	2				
Fördelar för biologisk mångfald och minskat näringsläckage.	3				
Att våtmarken gynnar friluftslivet och fågelskådning.	2				
Skapar jaktmöjligheter.	1				

Efter att faktorerna i tabell 3 ovan definierats kunde dessa delas upp som avgörande eller bidragande faktorer. Detta gjordes då vissa faktorer, som jaktmöjligheter, nämndes av ett fåtal respondenter, men då ansågs vara avgörande för att våtmarken skulle anläggas, medan andra faktorer nämndes av många respondenter som positivt men inte avgörande för att våtmarken skulle anläggas. Genom att rangordna och kategorisera faktorerna på detta vis ges en mer nyanserad bild av de olika faktorernas betydelse. I tabellen nedan (Tabell 4) presenteras avgörande och bidragande faktorer för motivation och möjliggörande, samt bidragande faktorer för hinder. Avgörande faktorer för motivation och möjliggörande var faktorer krävdes för att våtmarkerna skulle bli till. Faktorerna var dock av olika vikt för olika respondenter, och något som var avgörande för en individ var inte nödvändigtvis avgörande för en annan. Bidragande faktorer för motivation och möjliggörande var sådant som bidrog till att våtmarkerna anlades, men som inte var något som var avgörande. Det var inga avgörande hinder som kunde identifieras, eftersom alla markägare i denna studie har anlagt våtmarker. Det fanns däremot bidragande hinder som på olika sätt försenade processen med att anlägga våtmarker.

Tabell 4: Faktorer som respondenterna såg som avgörande eller bidragande vid anläggandet av våtmarker.

	Avgörande faktorer	Bidragande faktorer
Motivation och möjliggörande	<p>Mark som är obrukbar</p> <p>Ekonomiskt bidrag som täcker kostnaden för anläggande av våtmarken</p> <p>Hjälp från rådgivare på kommunen med information och ansökan om bidrag och tillstånd</p> <p>Bruka mark och minska risk för översvämningar</p> <p>Skapar jaktmöjligheter</p>	<p>Använda våtmarken till bevattning</p> <p>Dricksvattenförsörjning till boskap</p> <p>Återföra näringen i våtmarken till åkermarken</p> <p>Fördelar för biologisk mångfald och minskat näringsläckage</p> <p>Att våtmarken gynnar friluftslivet och fågelskådning</p> <p>God dialog med myndigheter</p>
Hinder		<p>Problem som uppstår i grävningssprocessen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nederbörd som försvårar grävandet. • Fastkörda maskiner • Försenade entreprenörer • Lagstiftning för häckande fåglar <p>Lång handläggningstid vid ansökan om tillstånd och nekad dispens för tillståndsansökan.</p>

5. Diskussion

5.1 Motivation och möjliggörande

Under detta avsnitt tas varje faktor upp i den ordning som flest respondenter nämnt faktorerna och resultatet relateras till relevant forskning.

5.1.1 Obrukbar mark

Något som alla markägare menade möjliggjorde och motiverade anläggandet av våtmarkerna var att det fanns mark som var obrukbar ur produktionssynpunkt. Alla markägare valde att anlägga våtmarker på sådan mark, och obrukbar mark var därmed något som var av stor vikt och avgörande för anläggandet av våtmarkerna. Liknande resultat har noterats i den svenska studien av Hansson et al. (2012) där det framgick att markägare vill nyttja sin mark på bästa möjliga sätt och inte anlägga våtmarker på ytor som anses vara produktiva. Detta gör rådgivarnas insatser i Västervik viktiga då de kan guida markägare vart det vore lämpligt att anlägga våtmarker utan att det påverkar livsmedelsproduktion, då man även från kommunens sida har ett intresse av fortsatt livsmedelsproduktion. Det är dock numera allt svårare att finna platser där våtmarker kan anläggas som både kan ge goda ekosystemtjänster samtidigt som de inte tar jordbruksmark i anspråk (Graversgaard et al., 2021). Bristen på lämplig mark skulle därmed kunna utgöra ett hinder för fortsatt våtmarksanläggande i såväl Västervik som övriga Sverige i framtiden.

5.1.2 Bidrag och samarbete

Tidigare svenska studier har visat att ekonomiska incitament är något som har stor positiv effekt på markägarens benägenhet att anlägga våtmarker (Franzén et al., 2016; Hansson et al., 2012). Liknande resultat har identifierats i denna studie då det ekonomiska bidraget är något som varit av stor vikt för markägarna och både motiverat och möjliggjort anläggande av våtmarker enligt såväl markägarna som rådgivarna. Att alla markägare svarade att de anlagt en mindre våtmark, eller ingen alls, utan ekonomisk kompensation, visar på betydelsen av att denna typ av bidrag finns och att det är en avgörande faktor för att våtmarker ska anläggas på privat mark i Sverige.

Alla markägare såg mycket positivt på den hjälp de fått av kommunen med ansökan om bidrag och tillstånd, och detta har visat sig vara avgörande vid anläggandet av våtmarker. Graversgaard et al. (2021) lyfter att denna typ av samarbete är av stor vikt för att markägare

ska anlägga våtmarker i Sverige och Danmark, något som även visat sig stämma i vår studie. Respondenterna lyfte specifikt en rådgivare som en stor del i möjlighörandet, vilket tyder på att personliga egenskaper hos rådgivaren och förtroende för denna, kan påverka markägares inställning till våtmarksanläggande. Vissa markägare nämnde även att en god dialog med kommunen underlättat arbetet med våtmarkerna. Även i den svenska studien av Strand och Weisner (2010) var en god dialog med entreprenörer och projektörer en faktor som visade sig ha stor påverkan på hur nöjda markägarna var med ett våtmarksprojekt. Enligt Hansson et al. (2012) och Franzén et al. (2016) är bidragsprocessen något som avskräcker många markägare från att anlägga våtmarker då de upplever processen som besvärlig. Vissa markägare i denna studie delade dessa erfarenheter då de själva ansökt om bidrag eller tillstånd via Länsstyrelsen utan hjälp från kommunen. Detta pekar ytterligare på vikten av att få hjälp med denna process från kommunen eller annan myndighet. Att kommunen söker bidrag till våtmarkerna verkar fungera väl i Västervik då båda rådgivarna beskrev processen som relativt enkel.

5.1.3 Produktiv jordbruksmark

Möjligheten att bruka marken var av stor vikt för markägarna, och en motivation för de flesta att anlägga våtmark. Det var avgörande för markägarna att kunna bruka marken samt att få en större andel produktiv jordbruksmark genom att minska risken för översvämningar. Även Hansson et al. (2012) har i sin studie visat att markägare som anser att våtmarker medför tjänster de själva gynnas av, exempelvis buffrande av vatten, är mer benägna att anlägga våtmark än de som inte gör det. Det kan därför vara av vikt att framföra de olika fördelarna våtmarker kan medföra för att få markägare motiverade att anlägga våtmarker, precis som en av rådgivarna nämnt i sin intervju. Olika gårdar har dock olika förutsättningar. Inte alla markägare lider av översvämmad jordbruksmark och gynnas därför inte av våtmarken på detta sätt.

Vissa av markägarna nyttjade även våtmarkerna till bevattning, vattenförsörjning åt djuren och återförande av näringen till åkrarna för att på så sätt höja produktionen på gården. Detta var dock sällan något som var en motivation i sig, utan beskrevs mer som en bonus som våtmarken medfört. Enligt Hansson et al. (2012) kan återföring av fosfor från våtmarker till jordbruksmark bidra till att lindra den globala bristen på fosfor. Markägarna som återförde näringen till jordbruksmarken var medvetna om miljöfördelarna med detta, även om endast en av markägarna nämnde att miljönyttan var en del av motivationen. Att våtmarken kan

tjäna flera syften, och att fördelar för produktionen även kan leda till fördelar för miljön, var något som markägarna lyfte som en nytta och beskrevs även av rådgivarna kunna öka motivationen hos markägare att anlägga våtmark.

5.1.4 Miljöfördelar

Majoriteten av markägarna ansåg att våtmarken medförde miljöfördelar utöver ökad produktion, men detta var sällan en motivation i sig utan ansågs främst vara en bonus. Vissa av markägarna såg dock miljöfördelarna som en motivation. I dessa fall lyftes minskat näringsläckage och ökad biologisk mångfald som motivation till att anlägga våtmarken. Även i dessa fall var dock miljöfördelarna underordnat produktionen, och miljöfördelarna var inget som i sig självt motiverade markägarna att anlägga våtmarker. Då de huvudsakliga syftena med våtmarkerna var produktionsrelaterade har även våtmarkerna utformats för att fylla dessa syften. Det framgick dock inte i denna studie hur stor hänsyn som tagits till biologisk mångfald och minskat näringsläckage vid utformning av våtmarkerna där dessa inte nämnts som motivation. Mer forskning inom detta område skulle kunna vara gynnsamt, för att tillgodose miljöfördelar även för biologisk mångfald och minskat näringsläckage även om detta inte är det huvudsakliga syftet med våtmarken.

I den amerikanska studien av Welsh et al. (2018) nämnde respondenterna biologisk mångfald, vacker naturbild och ett ansvar över miljön som motivation till att anlägga våtmarker.

Majoriteten av respondenterna i deras studie var pensionärer och tre av dem hade tidigare erfarenhet av våtmarker från sitt jobb, vilket kan förklara det tydliga fokuset på miljö hos respondenterna. I vår studie var två av respondenterna pensionärer och hade tidigare jobbat med jordbruksstöd. I likhet med respondenterna från studien av Welsh et al. (2018) nämnde de en vacker naturbild och förutsättningar för biologisk mångfald som motivation, men även att friluftslivet gynnas. En av dessa markägare nämnde uttryckligen att deras tidigare arbete påverkat deras motivation att minska näringsläckage till en närliggande vik. Även Hansson et al. (2012) har pekat på att personligt miljöansvar kan vara en motivation till att markägare anlägger våtmarker. I vår studie är vacker naturbild och förutsättningar för friluftsliv dock inte några vanligt förekommande motivationer då endast enstaka markägare nämnt dessa faktorer som motivation. Dessa faktorer var inte heller något som var avgörande för de två markägarna för att anlägga våtmarken.

5.1.5 Jakt

I denna studie nämnde en av respondenterna jakt som den avgörande motivationen till att anlägga våtmarken. I studien av Hanssons et al. (2012) var jakt och fiske något som markägarna såg som en fördel med deras anlagda våtmark, men var inget som motiverade dem att anlägga en våtmark i sig. Att anlägga våtmarker med syftet att jaga verkar därför inte vara en vanligt förekommande motivation till att anlägga våtmark bland markägare. Denna typ av motivation är dock inte att förringa då det kan vara en avgörande motivation för just de markägare som är intresserade av jakt.

5.2 Hinder

Få hinder vid anläggande av våtmarker lyftes av respondenterna. De två hinder som nämndes mest var dels problematik när vissa markägare ansökt om bidrag och tillstånd utan hjälp av kommunen, samt mycket nederbörd som försvårade grävandet av våtmarkerna. Enstaka markägare lyfte ytterligare hinder som uppstått i processen med att gräva våtmarken, som fastkörda maskiner, försenade entreprenörer, samt förbud mot att gräva vissa perioder på grund av lagstiftning kring häckande fåglar. Markägarna lyfte dock inte dessa som större motgångar mer än att det försenat färdigställande av våtmarkerna. Väder och lagstiftning är svårt att styra över, men information om dessa faktorer kan vara bra för att markägare ska veta vad de kan förvänta sig av processen. Försenade entreprenörer som ett hinder i processen pekar ytterligare på vikten av en god kommunikation med entreprenörer, vilket även Strand och Weisner (2010) pekar på.

5.4 Studiens begränsningar och bidrag

En svårighet i denna studie har varit att finna relevanta respondenter. Det hade varit önskvärt att inkludera fler respondenter, inklusive markägare som inte anlagt våtmark, för att täcka flera perspektiv kring motivation, hinder och möjliggörande. Till en början var syftet att intervjua markägare som inte fått stöd av rådgivare vid ansökan om bidrag och tillstånd, för att få en större förståelse för hur markägare ser på denna process. Det hade även varit intressant att jämföra resonemang från markägare som fått hjälp av rådgivare med de som inte fått det. Det visade sig dock att det var svårt att genomföra den typen av studie då vi inte fick tillgång till kontaktuppgifter för markägare som anlagt våtmark utan stöd av rådgivare. Då markägarna i studien endast består av de som valt att anlägga våtmark med stöd av rådgivare, finns en risk att inte hela bilden av vilka hinder som uppstår i processen att anlägga

våtmarker synliggörs. De få hinder som lyfts av respondenterna är valida för markägare som anlagt våtmark med stöd av rådgivare, men markägare som anlagt våtmark utan stöd från rådgivare, samt de som hindrats från att anlägga våtmark helt och hållet, skulle kunna peka på ytterligare hinder. Av markägarna var fem personer män och en kvinna vilket i sin tur även kan ha påverkat studiens validitet och reliabilitet. Män och kvinnor skulle kunna resonera olika kring motivation, hinder och möjliggörande gällande anläggande av våtmarker. Detta är dock inte något vi funnit i tidigare studier. I vår studie har vi rangordnat de olika faktorerna baserat på hur många respondenter som nämner en viss faktor, men även delat in faktorerna i grupper baserat på om de varit avgörande för att våtmarken skulle anläggas eller en bidragande faktor. Då vi inte har frågat respondenterna om de varit avgörande eller ej har vi kvalitativt rangordnat faktorerna baserat på hur respondenterna talar om de olika faktorerna. Detta är en subjektiv process och skulle kunna leda till att vissa faktorer fått en betydelse som inte markägarna syftade på.

Denna studie undersöker inte hur arbetet med våtmarker i Västerviks kommun skiljer sig från andra kommuner i Sverige. Detta på grund av brist på information om hur övriga kommuner jobbar med våtmarker. Hur generaliserbara resultaten är för övriga kommuner i Sverige är därför svårt att svara på. Mer forskning inom detta område skulle behövas för att kunna svara på vilka arbetssätt som leder till flest anlagda våtmarker. Studiens resultat är högst relevant för Västerviks kommun, men viktiga lärdomar går att dra av våtmarksarbetet i Västervik för det fortsatta arbetet med våtmarksanläggningar i Sverige generellt. Många av slutsatserna som dras i denna studie stöds av tidigare studier som utförts i Sverige såväl som andra länder. Att få hinder lyfts av markägare och rådgivare på kommunen visar på att våtmarksarbetet i Västervik är välfungerande för de som valt att anlägga våtmark. Produktionen är det centrala när våtmarker anläggs, men inte den enda motivationen för markägare och detta bör rådgivare som driver våtmarksprojekt ha i åtanke för att få markägare intresserade. De skulle kunna lyfta den mängd fördelar våtmarker medför för både produktion och miljö, samt framtida klimatanpassning då torka och skyfall kommer bli vanligare. Denna studie har även visat att hjälp med ansökan om bidrag och tillstånd är något som både motiverar och möjliggör anläggande av våtmarker. Det finns därmed ett fortsatt behov av att erbjuda dessa tjänster till markägare i Sverige för att våtmarker ska anläggas.

Resultatet i denna studie är framför allt jämförbart med studien av Hansson et al. (2012) då deras studie precis som vår utförts på lokal nivå i Sverige, med hjälp av kvalitativ intervju,

med ett liknande syfte. Därav är det framför allt deras studie vi relaterat vårt resultat till i diskussionen. I tabell 5 ges en överblick över hur vårt resultat förhåller sig till deras och övriga studier inom forskningsfältet. I tabellen nedan (se Tabell 5) redovisas de faktorer som flest (fyra eller fler) markägare lyfte som motivation eller möjliggörande. Då hinder endast lyftes av färre än fyra respondenter har vi valt att inte inkludera dem. Vårt resultat liknar det från flera tidigare studier inom forskningsfältet. Något som dock blev tydligt i vår studie var vikten av att få hjälp av rådgivare vid anläggande av våtmarker. Huruvida markägare i övriga studier fått hjälp av rådgivare eller ej framgår inte i studierna, förutom den av Strand och Weisner (2010) där även respondenter i deras studie lyfte en god dialog med rådgivare som viktigt. En förklaring till varför inte rådgivares roll lyfts i tidigare studier skulle kunna bero på att markägare själva skött processen med att anlägga våtmarken. Fler studier som undersöker rådgivares roll i våtmarksarbete skulle därmed kunna vara gynnsamt.

Tabell 5: Studier kring markägares benägenhet att anlägga våtmarker, var och hur de genomförts samt deras resultat.

Författare	Geografisk avgränsning	Metod och omfattning	Faktorer som motiverar /möjliggör	Faktorer som hindrar
Gachango och Jacobsen (2017)	Danmark, nationell nivå	Enkät 267 respondenter	-	- Kunskapsbrist - Tidskrävande bidragsprocess
Hansson et al. (2012)	Sverige, Laholm	Kvalitativ intervju 15 respondenter	- Tillräckligt stort bidrag - Ekosystemtjänster som gynnar gården - Miljöfördelar - God kunskap - Grannars goda erfarenheter	- Produktiv mark - Underhållsarbete - Kunskapsbrist - Tidskrävande tillstånd- och bidragsprocess - Dålig effekt av våtmarken
Strand och Weisner (2010)	Sverige, Kävlinge utanför Lund	Kvantitativ intervju 18 respondenter	- God dialog med entreprenörer och projektörer	-
Franzén et al. (2016)	Sverige, Stockholm	Enkäter 135 respondenter	- Tillräckligt stort bidrag	- Hög kostnad - Dålig effekt av våtmarken - Våtmark lämpas inte på gården
Nebel et al. (2017)	Kanada, provinsen Ontario	Enkäter 3256 respondenter	- Bevarande av natur - God kunskap om våtmarker	-
Welsh et al. (2018)	USA, New York	Enkäter 35 respondenter + kvalitativa intervjuer 8 respondenter	- Tidigare erfarenhet av våtmarker - Bevarande av natur - Visa upp våtmarken	-

6. Slutsatser

Denna studie om faktorer som motiverar, hindrar och möjliggör anläggande av våtmark, där Västervik specifikt studerats, visar att markägare ser flera motiv till att anlägga våtmarker och att det som motiverar dem till att anlägga våtmark även kan vara det som möjliggör anläggande av våtmarker. Baserat på resultatet i denna studie dras sju slutsatser kring motivation och möjliggörande, rangordnade efter hur många respondenter som nämnde dem:

1. Mark som inte anses vara produktiv kan ses både som en motivation och möjliggörande för markägare att anlägga våtmark, då de inte vill utföra åtgärden på mark som anses vara produktiv.
2. Att få ekonomiskt bidrag som täcker kostnaden för anläggandet av våtmarken motiverar och möjliggör våtmarksanläggande.
3. Att få hjälp av kommunen med tillstånd, bidrag och information är något som både motiverar markägare och möjliggör anläggandet av våtmarker.
4. Markägarna motiveras framför allt av att anlägga våtmarker som gynnar produktionen i form av brukningsbar jordbruksmark, men även av att kunna använda våtmarken till bevattning, dricksvatten till djur och återföra näringen i dem till åkern.
5. En god dialog med myndigheter möjliggör anläggande av våtmarker.
6. Markägarna motiveras av miljönyttor så som minskat näringsläckage och ökad biologisk mångfald.
7. Markägare motiveras av sociala nyttor som fördelar för friluftsliv och jakt.

Att få hinder lyfts av markägare och rådgivare visar på att våtmarksarbetet fungerar bra i Västervik för de markägare som valt att anlägga våtmark. Baserat på resultat dras följande två slutsatser om hinder som uppstått i processen att anlägga våtmarker:

1. Lång handläggningstid vid ansökan om bidrag och nekat tillstånd upplevs som hinder av de markägare som ansökt om dessa utan hjälp av kommunen.
2. Hinder i grävningssprocessen som fastkörda maskiner, kraftig nederbörd och försenade entreprenörer.

Denna studie har bidragit till en ökad förståelse om vad som motiverar, hindrar och möjliggör anläggande av våtmarker. Kunskap kring dessa fenomen kan användas som underlag till

framtida våtmarksprojekt, vilket förhoppningsvis leder till att fler våtmarker anläggs, både i Västervik och i andra delar av Sverige, och det svenska miljömålet om Myllrande våtmarker kan uppnås.

7. Referenslista

Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. 2 uppl. Falkenberg: PrePress Team Media Sweden AB

Europaparlamentet och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) (OJ L 119, 4.5.2016 1–88)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=celex%3A32016R0679> [2022-04-04]

Franzén, F., Dinnétz, P., & Hammer, M. (2016). *Factors affecting farmers' willingness to participate in eutrophication mitigation — A case study of preferences for wetland creation in Sweden*. *Ecological Economics*. 130, 8–15. <https://doi-org.e.bibl.liu.se/10.1016/j.ecolecon.2016.05.019>

Fröberg, A., Wiström, D. (2022). *Projektrapport vattensamordning i Västervik 2018-2021*.

Gachango, F., Jacobsen, B. (2017). *How to introduce new technologies to reduce nutrient losses: a case of Danish agricultural constructed wetlands*. *Water policy* 19 (3), 404–422. <https://doi.org/10.2166/wp.2017.015>

Graversgaard, M., Jacobsen, B., Hoffman, C., Dalgaard, T., Vestergaard, M., Kjaergaard C., Powell, N., Strand, J., Feuerbach, P., Tonderski, K. (2021). *Policies for wetlands implementation in Denmark and Sweden – historical lessons and emerging issues*. *Land use policy*. 101 <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.105206>

Gillham, B. (2008). *Forskningsintervjun -tekniker och genomförande*. 1 uppl. Malmö: Holmbergs AB.

Hansson, A., Perderson, E., Weisner, S. (2012). *Landowners' incentives for constructing wetlands in an agricultural area in south Sweden*. *Journal of environmental management*. 113, 271-278. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2012.09.008>

Havs- och vattenmyndigheten. (2019). *Vattensamordning Västervik*.
<https://www.havochvatten.se/planering-forvaltning-och-samverkan/program-projekt-och-andra-uppdrag/leva---lokalt-engagemang-for-vatten/regeringsuppdrag-2018-2021/pilotomraden-leva/vattensamordning-vastervik.html> [2022-03-17]

Havs- och vattenmyndigheten. (2022). *LOVA*.
<https://www.havochvatten.se/anslag-bidrag-och-utlysningar/havs--och-vattenmiljoanslaget/lova.html> [2022-03-31]

Jordbruksverket. (2022). *Miljöinvestering för att anlägga och restaurera våtmarker och dammar*. <https://jordbruksverket.se/stod/lantbruk-skogsbruk-och-tradgard/jordbruksmark/vatmarker-och-dranering/anlagga-och-restaurera-vatmarker-och-dammar> [2022-04-04]

Kvale, S., Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3 uppl. Polen: Dimograf.

Larsen, A. (2018). *Metod helt enkelt*. 2.a uppl. Falkenberg: Prepress Team Media Sweden.

Lindberg, G., Wiström, D., Fröberg, A. (2019). *Sammanfattning av Västerviks kommuns erfarenheter från lokalt åtgärdsarbete mot övergödning*. Västerviks kommun.
<http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2020/02/Lindberg-m-fl-2019.pdf>

Miljö- och byggnadskontoret Västerviks kommun. (2007). *Kustvattenstatus Västerviks kommun*. Västerviks kommun. <https://www.vastervik.se/globalassets/trafik-och-infrastruktur/hallbar-utveckling/kuststatus.pdf>

Naturvårdsverket. (u.å.a). *Våtmark*.
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/vatmark/> [2022-04-05]

Naturvårdsverket. (u.å.b). *Varför är våtmarker så viktiga?*
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/vatmark/varfor-ar-vatmarker-sa-viktiga/>
[2022-04-07]

Naturvårdsverket. (u.å.c). *LONA- Lokala Naturvårdssatsningen*.

<https://www.naturvardsverket.se/bidrag/lona/> [2022-03-31]

Naturvårdsverket. (u.å.d). *LONA- Våtmarksprojekt*.

<https://www.naturvardsverket.se/bidrag/lona/lona--vatmarksprojekt/> [2022-03-31]

Naturvårdsverket. (u.å.e). *Bidrag som stöd för att anlägga, återvåta eller restaurera våtmarker*.

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/vatmark/bidrag-som-stod-for-att-anlagga-atervata-eller-restaurera-vatmarker/> [2022-04-04]

Nebel, S., Brick, J., Lantz, V., Trenholm, R. (2017). *Which Factors Contribute to Environmental Behaviour of Landowners in Southwestern Ontario, Canada?* Environmental management. 60, 454–463.

<https://doi-org/10.1007/s00267-017-0849-9>

SLU. (2022). *Våtmarker*.

<https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/naturtyper/vatmarker/> [2022-04-08]

Strand, J., Weisner, S. (2010). *Kävlingeåprojektet -utvärdering av etapp I-III*.

http://www.kavlingeaprojektet.se/res/Rapporter/kavlingeaprojektet_utvardering_etapp1_3_2010.pdf [2022-03-08]

Starrin, B., Renck, B. (1996). Den kvalitativa intervjun. Svensson, P och Starrin, B. *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Malmö: Holmbergs. 53-78.

Sveriges miljömål (2022) *Myllrande våtmarker*.

<https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/myllrande-vatmarker/> [2022-04-06]

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4 uppl. Danmark: Eurographic Danmark A/S.

Welsh, R., Webb, M., Langen, T. (2018). *Factors affecting landowner enrollment in wetland restoration in northeastern New York State*. *Land Use Policy*, 76, 679–685. <https://doi-org.e.bibl.liu.se/10.1016/j.landusepol.2018.02.051>

William, M., Gosselink, J. (2015). *Wetlands*. John Wiley & Sons, Incorporated, USA. 5 uppl. ProQuest Ebook Central.

Bilaga 1 Intervjuguide markägare

Uppvärmningsfrågor

Hur länge har du haft gården?

Vad är det som produceras på gården?

Motivering till att anlägga våtmark

Varför har du valt att anlägga en våtmark?

- Var det något avgörande som fick dig att anlägga en våtmark?

Hur länge har du haft intresse av att anlägga en våtmark?

Vilka förväntningar hade du på våtmarken?

- Uppfylldes förväntningarna på våtmarken?

Nyttjar du våtmarken och isåfall på vilket sätt?

Ser du några nackdelar med din anlagda våtmark?

Miljö

Hur resonerar du kring frågorna angående miljö och klimat i förhållande till din anlagda våtmark?

- Är du orolig över lokala/globala miljöproblem? På vilket sätt?
- Känner du som markägare att du har ett miljöansvar? varför/varför inte?
- Har du upptäckt att våtmarken medfört några miljö fördelar?
- Har arbetet med våtmarken förändrat din syn av miljö/miljöarbete?

Har du genomfört andra miljöåtgärder för att minska näringsläckage?

Arbetet med att anlägga våtmarken

Kan du ge en överskådlig bild av hur processen med att anlägga våtmarken har sett ut?

- Har du sökt bidrag för den anlagda våtmarken?
- Fick du den summa du förväntade dig?
- Skulle du ha anlagt våtmarken utan ekonomisk kompensation? varför/varför inte?
- Hade du anlagt våtmarken utan hjälp från kommunen eller annan myndighet?
- Vad har underlättat processen och belsuten på vägen?
- Har du stött på några motgångar på vägen?
- Har ni fått skötselråd gällande våtmarken?

Andra markägare

Skulle du rekommendera andra markägare att anlägga en våtmark? Varför/ varför inte?

Avslutning

Är det något du vill lägga till eller förtydliga?

Bilaga 2 Intervjuguide rådgivare

Tidigare våtmarksarbete

Vad har du för arbetsuppgifter på kommunen?

- På vilket sätt jobbar du med våtmarker?
- Hur länge har du jobbat med detta?

Hur har intresset för att anlägga våtmark i kommunen sett ut över tid?

- Hur har kommunens intresse sett ut över tid?
- Hur har markägares intresse sett ut över tid?

Motivation och information

Vad har ni för förväntningar på de anlagda våtmarkerna?

- Vilka fördelar anser kommunen våtmarker medför?

Vilken typ av information ger ni till markägare angående våtmarker?

- Hur jobbar ni för att motivera markägare att anlägga våtmarker?
- Ges skötselråd?

Den administrativa processen

Hur upplever du den administrativa processen kopplat till våtmarker?

- Vilken typ av bidrag har ni sökt för anläggande av våtmarker?
- Vad har du för tankar kring bidragsprocessen?

Hinder och möjliggörande

Vad upplever du möjliggör anläggande av våtmarker i kommunen ?

Vad upplever du hindrar anläggande av våtmarker i Kommunen?

Avslutning

Är det något du vill förtydliga eller vill lägga till?

Bilaga 3 Enkät till markägare

Kön?

- Kvinna
- Man
- Annat
- Vill ej ange

Ålder?

Utbildning?

Vad är gårdens totalareal?

Hur stor jordbruksareal är det?

Hur stor skogsareal är det?

Hur många våtmarker har du och när anlades dessa?

Hur stor är våtmarken/våtmarkerna?